

Sygn. akt II Ca 175/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 marca 2020 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra (sprawozdawca)

Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Dorota Modrzewska-Smyk

Sędzia Sądu Rejonowego Urszula Korneluk

(delegowana)

Protokolant Starszy sekretarz sądowy Katarzyna Gustaw

po rozpoznaniu w dniu 20 lutego 2020 roku w Lublinie, na rozprawie

prawy z powództwa M. K.

przeciwko (...) Bank Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.

o ustalenie nieistnienia zobowiązania

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim z dnia 22 maja 2018 roku, w sprawie I C 1010/14

uchyla zaskarżony wyrok w punktach II, III oraz IV i sprawę w tym zakresie przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Radzynie Podlaskim, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Dorota Modrzewska-Smyk Dariusz Iskra Urszula Korneluk

Sygn. akt II Ca 175/19

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 18 września 2014 roku, wniesionym w tym samym dniu do Sądu Rejonowego w Wołominie, powód – M. K., reprezentowany przez pełnomocnika, wniósł między innymi o:

- 1) pozbawienie wykonalności w zakresie kwoty 499 zł tytułu wykonawczego w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego wystawionego przez Bank (...) Spółkę Akcyjną z siedzibą w G. przeciwko M. K., zaopatrzonego w klauzulę wykonalności przez Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim w dniu 29 października 2013 roku w sprawie I Co 1119/13,
- 2) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (k. 1-8).

*

Postanowieniem z dnia 30 września 2014 roku, wydanym w sprawie I C 2922/14, Sąd Rejonowy w Wołominie uznał się niewłaściwy miejscowo i przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Radzynie Podlaskim (k. 59).

*

Postanowieniem z dnia 17 listopada 2014 roku Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim zabezpieczył roszczenie M. K. przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Wołominie A. K. w sprawie Km 5351/14 w części dotyczącej kwoty 499 zł (k. 68-68v.)

*

W piśmie procesowym z dnia 25 listopada 2014 roku, wniesionym do Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim w dniu 26 listopada 2014 roku, M. K. rozszerzył powództwo i wniósł o pozbawienie w całości wykonalności tytułu wykonawczego w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego wystawionego przez Bank (...) Spółkę Akcyjną w G. przeciwko powodowi zaopatrzonego w klauzulę wykonalności przez Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim w dniu 29 października 2013 roku w sprawie I Co 1119/13 (k. 72-77).

*

W odpowiedzi na pozew z dnia 17 lutego 2015 roku (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w G. wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych powiększonych o podatek od towarów i usług oraz opłaty skarbowej od pełnomocnictwa – 17 zł (k. 97-100).

*

W dniu 30 czerwca 2015 roku nastąpiło połączenie (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w G. z (...) Bankiem Spółką Akcyjną z siedzibą w W. w trybie określonym przez przepis art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h., to jest przez przeniesienie całego majątku (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w G. (spółki przejmowanej) na (...) Bank Spółką Akcyjną z siedzibą w W. (spółkę przejmującą), na skutek czego (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w G. utraciła osobowość prawną (k. 269-275v).

*

W piśmie procesowym z dnia 30 czerwca 2016 roku, wniesionym do Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim w dniu 7 lipca 2016 roku, M. K., reprezentowany przez pełnomocnika, oświadczył, że „dokonuje przekształcenia powództwa w ten sposób, że wnosi o ustalenie nieistnienia żadnego zobowiązania strony powodowej na rzecz strony pozwanej z tytułu umowy kredytu numer (...) zawartej w dniu 11 października 2010 r. z uwagi na skuteczne wystąpienie sankcji kredytu darmowego przewidzianej w art. 15 ustawy z dnia 20 lipca 2001 roku o kredycie konsumenckim”.

W uzasadnieniu tego pisma powód podniósł, że w wyniku połączenia (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej z (...) Bankiem Spółką Akcyjną, które miało miejsce po wniesieniu powództwa, (...) Bank Spółka Akcyjna, jako podmiot przejmujący, wstąpił z dniem połączenia we wszystkie prawa i obowiązki przejmowanego banku, przy czym połączenie spowodowało ustanie bytu prawnego (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej.

Powód wskazał, że (...) Bank Spółka Akcyjna nie może wstąpić do postępowania o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności w miejsce poprzednika prawnego, gdyż tytuł wykonawczy nie został zaopatrzony w klauzulę wykonalności na rzecz następcy prawnego.

W ocenie powoda, w obecnej sytuacji nie posiada on innej możliwości ochrony swoich praw, jak wystąpienie z żądaniem ustalenia, że nie posiada żadnego zadłużenia względem pozwanego. Powód dokonał spłaty swojego zobowiązania w całości, co oznacza, że stronie pozwanej nie przysługuje zobowiązanie z tytułu przedmiotowej umowy kredytu. Przyjęcie, że powód nie posiada interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieistnienia

zadłużenia względem pozwanego oznaczałoby, że powód mógłby kwestionować istnienie swojego zadłużenia dopiero w ewentualnym procesie o zapłatę wytoczonym przeciwko niemu przez pozwanego. Doprowadziłoby to do powstania stanu niepewności, który to właśnie uzasadnia przyjęcie interesu prawnego na obecnym etapie (k. 354-355).

*

W piśmie procesowym z dnia 3 sierpnia 2016 roku (...) Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W. wniosła o oddalenie powództwa w całości (k. 360-363).

*

W piśmie procesowym z dnia 15 listopada 2016 roku powód wskazał, że zgłasza żądanie ewentualne na wypadek oddalenia powództwa o ustalenie i wnosi o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 2865,57 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 25 sierpnia 2014 roku tytułem nienależnego świadczenia w związku z przekształceniem kredytu nr (...) w kredyt darmowy (k. 379).

*

Zarządzeniem z dnia 17 lutego 2017 roku Przewodniczący zarządził zwrot pozwu w części obejmującej żądanie ewentualne zasądzenia kwoty 2865,57 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 25 sierpnia 2014 roku (k. 388).

*

Na rozprawie w dniu 5 września 2017 roku pełnomocnik powoda złożył oświadczenie, że cofa pozew („powództwo”) w części dotyczącej pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności z zrzeczeniem się roszczenia (k. 440).

*

Wyrokiem z dnia 22 maja 2018 roku Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim:

I. umorzył postępowanie w części dotyczącej żądania pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego wystawionego przez Bank (...) Spółkę Akcyjną w G., opatrzonego klauzulą wykonalności Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim z dnia 29 października 2013 roku w sprawie sygn. akt I Co 1119/13;

II. oddalił powództwo w pozostałej części;

III. zasądził od M. K. na rzecz (...) Bank Spółki Akcyjnej w W. kwotę 55675,36 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

IV. przejął na rachunek Skarbu Państwa nieuiszczone przez powoda koszty sądowe poniesione tymczasowo przez Skarb Państwa.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Rejonowy ustalił, że M. K. w 2010 roku spłacał w placówce zajmującej się pośrednictwem w zawieraniu umów kredytowych znajdującej się w R. raty trzech różnych kredytów. Pracownik banku zaproponował powodowi zawarcie kredytu konsolidacyjnego. M. K. został poinformowany, że zabezpieczeniem kredytu będzie umowa ubezpieczenia. Pracownik banku nie przedstawił powodowi innych form zabezpieczenia kredytu ani zakładów ubezpieczeń, które mogłyby ubezpieczyć kredyt. W dniu 11 października 2010 roku M. K. zawarł z Bankiem (...) Spółką Akcyjną w G. umowę kredytu nr (...). W umowie tej, jako sposób zabezpieczenia, wskazano ubezpieczenie kredytu.

Sąd Rejonowy wskazał dowody, na podstawie których dokonał ustaleń faktycznych, oraz przedstawił swoje stanowisko w zakresie oceny dowodów.

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisu art. 189 k.p.c. i wyjaśnił, że warunkiem zasadności wystąpienia z powództwem o ustalenie przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa jest występowanie interesu prawnego.

Interes prawny zachodzi, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości.

W ocenie Sądu Rejonowego, wydanie wyroku stwierdzającego nieistnienie stosunku prawnego pomiędzy stronami procesu nie zmienia sytuacji prawnej strony powodowej, ponieważ istnieje już tytuł wykonawczy w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego wystawionego przez Bank (...) Spółkę Akcyjną w G. przeciwko powodowi, opatrzonego klauzulą wykonalności Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim z dnia 29 października 2013 roku, sygn. akt I Co 1119/13. Wierzytelność objęta tym tytułem na skutek przejęcia Bank (...) Spółki Akcyjnej w G. przysługuje obecnie (...) Bank Spółce Akcyjnej w W.. Pozwany może wystąpić do Sądu o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego wierzyciela. Nie stoi temu na przeszkodzie nowelizacja prawa bankowego z dnia 25 września 2015 roku uchylająca art. 97 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Prawo bankowe, ponieważ przepisy ustawy pozwalają na dalsze prowadzenie postępowania egzekucyjnego.

Sąd Rejonowy wskazał, że w toku postępowania klauzulowego sąd na posiedzeniu niejawnym bada jedynie istnienie przesłanek określonych przepisem art. 788 k.p.c. Jest to postępowanie formalne bez udziału dłużnika. W jego wyniku pozwany może uzyskać tytuł wykonawczy umożliwiający prowadzenie przez komornika sądowego egzekucji sądowej.

Sąd uznał, że wydany przez sąd w niniejszym procesie wyrok ustalający nieistnienie wierzytelności nie ma wpływu na prowadzoną przez komornika sądowego egzekucję sądową, bowiem dla komornika sądowego wiążący jest tytuł wykonawczy (art. 776 k.p.c.), który może być ewentualnie pozbawiony wykonalności po przeprowadzeniu procesu na podstawie art 840 k.p.c. Wyrok ustalający nieistnienie zobowiązania w żaden sposób nie zwalczy istniejącego tytułu wykonawczego.

Sąd Rejonowy uznał, że powód nie posiada interesu prawnego w rozstrzygnięciu niniejszej sprawy, ponieważ wydanie wyroku o treści wskazanej w zmodyfikowanym żądaniu pozwu nie ma wpływu na sytuację prawną powoda.

Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia o kosztach procesu Sąd Rejonowy wskazał przepisy art. 89 § 1 i 3 k.p.c.

*

Od wyroku z dnia 22 maja 2018 roku apelację wniósł M. K., reprezentowany przez pełnomocnika, zaskarżając rozstrzygnięcia zawarte w punktach II i III.

Pozwany zarzucił „naruszenie przepisów postępowania które miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia tj.: – art. 189 k.p.c. poprzez przyjęcie, iż powód nie posiada interesu prawnego w rozstrzygnięciu niniejszej sprawy, bowiem wydanie wyroku ustalającego nieistnienia żadnego zobowiązania Powoda względem Pozwanego z tytułu umowy kredytu nr (...) zawartej w dniu 11 października 2010 r. nie ma wpływu na sytuację prawną Powoda, podczas gdy ustalenie przez Sąd nieistnienia wierzytelności wywoła skutek w postaci jednoznacznego określenia sytuacji prawnej Powoda, zapobiegnie powstawaniu sporów między Powodem, a Pozwanym, wyeliminuje wszelkie wątpliwości co do tego, czy Pozwanemu przysługiwać będzie wierzytelność wobec Powoda w sytuacji gdy Powód skutecznie skorzysta z sankcji kredytu darmowego oraz wyeliminuje możliwość naruszenia w przyszłości praw Powoda, co skutkowało nierozpoznanem przez Sąd I Instancji istoty sprawy”.

Powód wniósł o:

„1. zmianę zaskarżonego wyroku poprzez ustalenie nieistnienia żadnego zobowiązania Powoda na rzecz pozwanego z tytułu umowy kredytu nr (...) zawartej w dniu 11 października 2010 r. z uwagi na skuteczne skorzystanie przez Powoda z sankcji kredytu darmowego przewidzianej w art. 15 ustawy o kredycie konsumenckim

ewentualnie

uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I Instancji.

2. zasądzenie od Pozwanego na rzecz Powoda M. K. kosztów procesu za I i II instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych

3. zwolnienie Powoda z całości opłaty sądowej od apelacji”¹ (k. 500-504v).

÷

W odpowiedzi na apelację (...) Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W. wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych (k. 558-560).

÷

Na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik powoda popierał apelację, a na wypadek nieuwzględnienia apelacji wnosił o nieobciążanie powoda kosztami procesu za pierwszą i drugą instancję (k. 591v).

*

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja powoda jest zasadna w całym zakresie zaskarżenia, chociaż nie wszystkie zawarte w niej zarzuty i wnioski są trafne.

Na wstępie należy wskazać, że do rozpoznania apelacji miały zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1469).

Przepis art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 4 lipca 2019 roku stanowi, że do rozpoznania środków odwoławczych wniesionych i nierozpoznanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu dotychczasowym.

÷

W rozpoznawanej sprawie zaskarżony wyrok podlega uchyleniu w części objętej zakresem zaskarżenia, a sprawa przekazaniu w tej części do ponownego rozpoznania, ponieważ oddalając powództwo obejmujące żądanie „ustalenia nieistnienia zobowiązania” Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednoznacznie podkreślono, że nierozpoznanie istoty sprawy – w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. – oznacza zaniechanie przez sąd pierwszej instancji zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominięcie merytorycznych zarzutów pozwanego².

Nierozpoznanie istoty sprawy przez Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim było konsekwencją dwojakiego rodzaju przyczyn:

- 1) niedokładnie określonego żądania pozwu i jego podstawy faktycznej oraz
- 2) błędnego przyjęcia przez Sąd pierwszej instancji, że powód nie ma interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia zobowiązania i w związku z tym niedokonania jakichkolwiek ustaleń dotyczących treści umowy zawartej przez powoda i pierwotnego wierzyciela, a także zakresu wykonania zobowiązania przez powoda.

÷

Stosownie do treści art. 187 § 1 k.p.c.³, pozew powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego, a nadto zawierać:

1) dokładnie określone żądanie, a w sprawach o prawa majątkowe także oznaczenie wartości przedmiotu sporu, chyba że przedmiotem sprawy jest oznaczona kwota pieniężna,

2) przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, a w miarę potrzeby uzasadniających również właściwość sądu.

Jeżeli powód dochodzi w pozwie kilku roszczeń, to żądanie powinno być dokładnie określone w zakresie każdego z tych roszczeń. Dokładnie powinna być również określona podstawa faktyczna każdego z roszczeń.

Wymagania określone w art. 187 § 1 k.p.c. są typowymi wymaganiami formalnymi pozwu, jako pisma procesowego. Niedokładnie określone żądanie, jak również brak (w zasadzie całkowity) przytoczenia okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, są zatem brakami formalnymi pozwu.

W spełnieniu wymagań formalnych pozwu sąd nie może wyręczyć powoda, ponieważ nie może żadnej ze stron pomagać, lecz musi w sposób całkowicie bezstronny rozpoznawać żądanie stron. Nie może więc sąd uzupełnić luk w zredagowaniu żądania pozwu i następnie to żądanie rozpatrywać.

Przepis art. 189 k.p.c. stanowi, że powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Powołany wyżej przepis stanowi proceduralną i częściowo materialną podstawę prawną powództw o ustalenie, jakie powód może wnieść do sądu celem ich rozstrzygnięcia. Proceduralny charakter powołanego przepisu wyraża się w możliwości skonstruowania żądania pozwu w ten sposób, że przedmiotem żądania może być ustalenie:

- a) istnienia stosunku prawnego,
- b) istnienia prawa,
- c) nieistnienia stosunku prawnego,
- d) nieistnienia prawa.

Należy w tym miejscu wspomnieć, że wyraz „prawo” użyty w treści przepisu art. 189 k.p.c. nie oznacza przepisów prawa powszechnie obowiązującego. Oznacza natomiast cywilne prawo podmiotowe, a więc takie, które może przysługiwać oznaczonej osobie, jako podmiotowi prawa.

Materialnoprawny charakter przepisu art. 189 k.p.c. wyraża się w tym, że przesłanką zasadności powództwa o ustalenie, niezależnie od przesłanek wynikających z innych przepisów prawa, jest istnienie interesu prawnego w wydaniu przez sąd wyroku ustalającego.

W rozpoznawanej sprawie powód oświadczył w piśmie procesowym z dnia 30 czerwca 2016 roku, że „dokonuje przekształcenia powództwa w ten sposób, że wnosi o ustalenie nieistnienia żadnego zobowiązania strony powodowej na rzecz strony pozwanej z tytułu umowy kredytu numer (...) zawartej w dniu 11 października 2010 r. z uwagi na skuteczne wystąpienie sankcji kredytu darmowego przewidzianej w art. 15 ustawy z dnia 20 lipca 2001 roku o kredycie konsumenckim”.

Wskazanie przez powoda, że wnosi o ustalenie „nieistnienia żadnego zobowiązania na rzecz strony pozwanej z tytułu umowy kredytu numer (...) zawartej w dniu 11 października 2010 r.” nie pozwala na konkretyzację w odniesieniu do jakiego zobowiązania wynikającego z umowy z dnia 11 października 2010 roku powód odnosi w rzeczywistości swoje żądanie. Z zawartej przez powoda w dniu 10 października 2020 roku umowy kredytu wynikało wiele różnego rodzaju zobowiązań, w tym zobowiązań finansowych. Do tych ostatnich należały w szczególności zobowiązanie do zwrotu kredytu, zobowiązanie do zapłaty prowizji, kosztów ubezpieczenia, odsetek kapitałowych i odsetek za opóźnienie. Wysokość świadczeń pieniężnych z tytułu tych ostatnich zobowiązań została dokładnie określona w umowie.

Wystąpienie na podstawie art. 189 k.p.c. z żądaniem ustalenia nieistnienia zobowiązania, jako stosunku prawnego, czy też z żądaniem nieistnienia wierzytelności (jako prawa podmiotowego wierzyciela) wymaga dokładnego określenia w pozwie odpowiednio tego zobowiązania (treści zobowiązania oraz rodzaju i wysokości świadczenia dłużnika) lub wierzytelności (rodzaju wierzytelności i jej rozmiarów).

Wskazanie przez powoda w rozpoznawanej sprawie, że nie istnieje „żadne zobowiązanie” wobec pozwanego nie pozwala na uznanie, że żądanie pozwu zostało określone dokładnie. Uniemożliwia to nadanie dalszego biegu takiemu żądaniu „ustalenia nieistnienia” (art. 187 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 130 § 1 k.p.c.). W rzeczywistości Sąd Rejonowy sam musiałby poszukiwać jakie zobowiązania wynikały z umowy z dnia 11 października 2010 roku, jakie zobowiązania z tej umowy nie wynikały, a wreszcie jakie wynikały, lecz przestały istnieć. Nawet ustalenie przez Sąd Rejonowy poszczególnych przypadków takich zobowiązań nie oznacza, że byłby to zbiór zamknięty, jak również że rzeczywistą intencją powoda było żądanie ustalenia nieistnienia wszystkich tego rodzaju zobowiązań. Wskazać w szczególności należy, że można mieć uzasadnione wątpliwości co do tego, czy intencją powoda jest na przykład ustalenie nieistnienia zobowiązania z tytułu zwrotu kredytu, odsetek kapitałowych i prowizji także w tej części, w której pozwany i powód w ogóle nie kwestionują, że wpłaty powoda stanowiły zaspokojenie tych zobowiązań i nie stanowiły świadczenia nienależnego.

Wskazanie w treści żądania, że powód domaga się ustalenia nieistnienia „żadnego zobowiązania” nie pozwala w istocie na określenie czego rzeczywiście domaga się powód.

÷

Rozważania Sądu pierwszej instancji na temat interesu prawnego powoda w żądaniu ustalenia nieistnienia zobowiązania są przedwczesne i w rzeczywistości hipotetyczne, wobec braku dokładnego określenia żądania przez powoda. Niezależnie od tego należy wskazać, że rozważania te, w takiej postaci, w jakiej zostały przedstawione w uzasadnieniu wyroku, nie są trafne.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych ugruntowany jest pogląd, że zastosowanie art. 189 k.p.c. jest uprawnione, jeśli powód nie ma innego środka ochrony swych praw, w szczególności nie przysługuje mu powództwo o świadczenie⁵. Innymi słowy, powód w zasadzie nie ma interesu prawnego w żądaniu ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, jeżeli mógłby wystąpić ze środkiem ochrony dalej idącym.

Przykładowo, dłużnik, który twierdzi, że po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane, nie miałby interesu prawnego w żądaniu ustalenia tego w odniesieniu do zobowiązania stwierdzonego tytułem wykonawczym, gdyż mógłby wytoczyć powództwo o pozbawienie tego tytułu wykonalności (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.).

Abstrahując od tego, jak w rozpoznawanej sprawie M. K. określi ostatecznie swoje żądanie ustalenia nieistnienia zobowiązania, należy stwierdzić, że brak jest podstaw prawnych do przyjęcia, że powód mógłby obecnie skutecznie wytoczyć powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego wystawionego przez Bank (...) Spółkę Akcyjną z siedzibą w G. przeciwko M. K., zaopatrzonego w klauzulę wykonalności przez Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim w dniu 29 października 2013 roku w sprawie I Co 1119/13.

Po pierwsze, Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w G. utracił osobowość prawną, a więc tym samym zdolność sądową. Jakikolwiek pozew wniesiony przeciwko temu podmiotowi podlegałby odrzuceniu na podstawie art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c.

Po drugie, uprawnienia wynikające z faktu nadania klauzuli wykonalności na rzecz Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w G. nie przeszły na ogólnego następcę prawnego tego Banku, to jest (...) Bank Spółkę Akcyjną z siedzibą w W..

Przepis art. 804¹ k.p.c. nie miał zastosowania w postępowaniu egzekucyjnym w sprawie Km 5351/14 prowadzonym przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w W. A. K.. Powołany przepis stanowi wprawdzie, że w

razie przejścia egzekwowanego uprawnienia na inną osobę po wszczęciu postępowania egzekucyjnego osoba ta może wstąpić do postępowania na miejsce wierzyciela za jego zgodą, o ile przejście będzie wykazane dokumentem urzędowym lub dokumentem prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym, jednak przepis ten wszedł w życie w dniu 8 września 2016 roku i nie ma zastosowania do postępowań egzekucyjnych, które toczyły się w chwili jego wejścia w życie.

Przepis art. 804¹ k.p.c. dodany został przez przepis art. 2 pkt 84 ustawy z dnia 10 lipca 2015 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1311).

Przepis art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 10 lipca 2015 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw stanowi, że przepisy ustaw zmienianych w art. 2 i art. 3, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do postępowań wszczętych po wejściu w życie niniejszej ustawy.

Postępowanie egzekucyjne w sprawie Km 5351/14 zostało wszczęte przed dniem 8 września 2016 roku.

Po trzecie, do chwili obecnej nie została nadana klauzula wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu numer (...) z dnia 9 września 2013 roku na rzecz innego podmiotu niż (...) Bank (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w G. i już to wystarczało do przyjęcia na chwilę orzekania przez Sąd Rejonowy, że nie jest możliwe skuteczne wytoczenie powództwa przeciwko (...) Bankowi Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności w odniesieniu do wskazanego bankowego tytułu egzekucyjnego.

Co więcej, klauzula ta nie będzie mogła zostać nadana na rzecz jakiegokolwiek innego podmiotu, w szczególności (...) Banku Spółki Akcyjnej. Odmienne stanowisko Sądu pierwszej instancji w tym zakresie nie jest trafne i wynika z błędnej wykładni przepisów art. 11 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 25 września 2015 roku o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1854).

Powołane przepisy stanowią, że:

1. Postępowanie w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy podlega umorzeniu, z zastrzeżeniem ust. 2.
2. Jeżeli przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy wydano postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, dalsze postępowanie w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności toczy się według przepisów dotychczasowych.

Przepis art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 25 września 2015 roku mógłby mieć zastosowanie w odniesieniu do wniosku o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu na rzecz następcy prawnego wierzyciela lub przeciwko następcy prawnemu dłużnika tylko wówczas, gdyby przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 25 września 2015 roku wydane zostało postanowienie nadające taką klauzulę. Takie właśnie stanowisko zajął również Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 26 października 2016 roku, III CZP 56/166, które jednak zostało błędnie zinterpretowane przez Sąd Rejonowy w rozpoznawanej sprawie.

W uchwale z dnia 26 października 2016 roku Sąd Najwyższy orzekł, że artykuł 11 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 25 września 2015 roku o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1854) stosuje się także do postępowania w sprawie o nadanie bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności na rzecz banku – nabywcy wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym, któremu przed wejściem w życie tej ustawy nadano klauzulę wykonalności.

Z treści wskazanej uchwały i jej uzasadnienia jednoznacznie wynika, że po wejściu w życie ustawy z dnia 25 września 2015 roku nie można złożyć skutecznie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu na rzecz następcy prawnego pierwotnego wierzyciela.

÷

W związku z powyższym na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. Sąd Okręgowy uchylił zaskarżony wyrok w punktach II, III oraz IV i sprawę w tym zakresie przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Radzynie Podlaskim.

Uchylenie zaskarżonego wyroku w punktach III i IV jest konsekwencją uchylenia tego wyroku w punkcie II. Rozstrzygnięcia zawarte w punktach III i IV dotyczą odpowiednio kosztów procesu za pierwszą instancję oraz nieuiszczonych w pierwszej instancji kosztów sądowych. Stanowią one pochodną rozstrzygnięć zawartych w punktach I i II. Częściowe uchylenie wyroku w odniesieniu do rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu oznacza, że w postępowaniu przez Sąd Rejonowy nie zapadło jeszcze orzeczenie, które kończyłoby sprawę w pierwszej instancji w całości.

W związku z powyższym prawidłowe rozstrzygnięcie o kosztach procesu i o nieuiszczonych kosztach sądowych możliwe jest dopiero po rozstrzygnięciu całego żądania pozwu.

W toku dalszego postępowania Przewodniczący zobowiąże pełnomocnika powoda do dokładnego określenia żądania ustalenia przez wskazanie w wyznaczonym terminie zobowiązania, którego ustalenia nieistnienia domaga się powód, a więc konkretnego rodzaju tego zobowiązania oraz rodzaju i wysokości świadczenia dłużnika wynikającego z tego zobowiązania. Termin należy wyznaczyć pod rygorem zawieszania postępowania.

W razie uzupełnienia braków żądania odpis pisma procesowego zawierającego uzupełnienie braku Przewodniczący doręczy pełnomocnikowi pozwanego.

Po rozpoznaniu sprawy na rozprawie i dokonaniu ustaleń w zakresie okoliczności faktycznych mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy Sąd Rejonowy wyda wyrok w przedmiocie żądania ustalenia zgłoszonego przez powoda.

÷

Należy jednoznacznie podkreślić, że uchylenie wyroku z dnia 22 maja 2018 roku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania nie oznacza jeszcze, że umowa kredytu z dnia 11 października 2010 roku, numer (...), zawarta przez M. K. z Bankiem (...) Spółką Akcyjną z siedzibą w G., została przez kredytobiorcę w całości wykonana, a także nie oznacza, że nie istnieją wierzytelności (...) Bank Spółki Akcyjnej w W. w stosunku do M. K. wynikające z tej umowy.

Powyższa kwestia może zostać rozstrzygnięta dopiero po dokładnym określeniu żądania przez powoda oraz po rozpoznaniu istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji.

*

W rozpoznawanej sprawie postępowanie przed Sądem pierwszej instancji nie było dotknięte nieważnością. Wprawdzie w czasie trwania postępowania pierwotny pozwany utracił zdolność sądową, a Sąd Rejonowy nie zawiesił postępowania na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c., a więc obligatoryjnie, jednak dalsze czynności sądowe były prowadzone z udziałem (...) Banku Spółki Akcyjnej z siedzibą w W., który był ogólnym następcą prawnym pierwotnego pozwanego.

*

W związku z uchyleniem wyroku z dnia 22 maja 2018 roku w zaskarżonej części i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy pozostawił Sądowi Rejonowemu w Radzynie Podlaskim rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

*

Z tych wszystkich względów i na podstawie powołanych wyżej przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.

Dorota Modrzewska-Smyk Dariusz Iskra Urszula Korneluk

1 Przytoczono dosłowne brzmienie zarzutów i wniosków apelacyjnych.

2 Por.: wyrok SN z dnia 23 września 1998 roku, II CKN 897/97, OSN C 1999, z. 1, poz. 22; wyrok SN z dnia 23 września 1998 roku, II CKN 895/97, Lex nr 35067; wyrok SN z dnia 12 lutego 2002 roku, I CKN 486/00, Lex nr 54355; wyrok SN z dnia 12 września 2002 roku, IV CKN 1298/00, Lex nr 80271; wyrok SN z dnia 11 października 2002 roku, I CKN 1063/00, Lex nr 515435; wyrok SN z dnia 21 października 2005 roku, III CK 161/05, Lex nr 178635; wyrok SN z dnia 27 marca 2008 roku, II UK 86/07, Lex nr 461645; wyrok SN dnia 17 kwietnia 2008 roku, II PK 291/07, Lex nr 837059; wyrok SN z dnia 13 stycznia 2010 roku, II CSK 239/09, Lex nr 560847; wyrok SN z dnia 11 sierpnia 2010 roku, I CSK 661/09, Lex nr 737251; wyrok SN z dnia 26 stycznia 2011 roku, IV CSK 299/10, Lex nr 784969; postanowienie SN z dnia 3 czerwca 2011 roku, III CSK 330/10, Lex nr 885041.

3 W brzmieniu obowiązującym w chwili wniesienia pozwu w rozpoznawanej sprawie.

4 Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 29 maja 1992 roku, I ACz 196/92, OSA 1993, nr 4, poz. 27.

5 Por. przykładowo uzasadnienie wyroku SN z dnia 9 stycznia 2019 roku, I CSK 711/17, Lex nr 2618479.

6 OSNC 2017, z. 6, poz. 68.